

12. SINIF 4. ÜNİTE

GÜNCEL DİNÎ MESELELER

1. Dinî Meselelerin Çözümünde Temel İlke ve Yöntemler

İnsan, yeryüzündeki tüm canlılardan farklı olarak yüksek bir idrak kabiliyetine sahip olarak yaratılmıştır. Düşünür, sorgular, araştırır ve üretir. Bu nedenle ilahi hitaba mazhar olmuştur. Din, insanın yaratılıştan sahip olduğu üstün özelliklerini kemale erdiren, onun en şerefli mahlûk olmasını sağlayan bilgiler içerir. Bu yönüyle din, insanın tamamlayıcısıdır.

Gelişen ve değişen dünyada, gıda maddelerinden sağlık ve tıp alanına kadar birçok sahada, geçmişte karşılaşılmayan ve bu nedenle hükmüne Kur'an ve sünnette doğrudan rastlanamayan birtakım meseleler ortaya çıkmaktadır. Bu meselelerin çözülmesi, Müslümanların dinlerine uygun yaşayabilmeleri için büyük önem taşımaktadır.

Müslümanlar için İslam, tüm zamanlar ve şartlarda geçerli evrensel bir dindir. Dolayısıyla İslam çağın getirdiği tüm sorunlara cevap verebilecek yapıya sahiptir. Bu konuda bireylere düşen görev öncelikle Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Peygamber'in sünnetini okuyarak anlamaya çalışmaları ve birincil kaynakları esas almalarıdır. Daha sonra şüpheye düştükleri konuyu bir bilene (âlimlere) ve kendi vicdanlarına sormaları en uygun olanıdır. Hz. Peygamber insanın iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebilme kabiliyetine sahip olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir: **"İyilik, gönlünün huzur bulduğu ve içine sinen şeydir; kötülük ise insanlar ona onay verseler bile gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir."**

Fıkıh kitaplarımızda binlerce mesele ve bunların çözümleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu meselelerin çözümünde **farz, vacip, sünnet, mübah, haram** ve **mekruh** gibi hükümler verilmiştir.

FARZ: Yapılması kesin olarak gerekli davranışlardır. Yapılması sevaba, özürsüz olarak terki günaha, inkârı ise dinden çıkmaya sebep olur.

VACİP: Yapılması farz seviyesinde olmayan fakat sünnetten daha kuvvetli olan dinî hükümler; farz ile sünnet arasındaki dinî emirlerdir.

SÜNNET: Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır.

MÜBAH: Mükellefin yapıp yapmamakta özgür bırakıldığı davranışlardır. Caiz ve helal kavramlarının mübahla yakın anlam ilişkisi vardır.

MEKRUH: Yapılması dinen hoş karşılanmayan fakat kesin ve açık delillerle de yasaklanmayan davranışlardır.

HARAM: Dinen sorumluluk çağına ulaşmış olan herkese, Allah'ın yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranışlardır.

Dinî meselelerin çözümü yani Müslümanların bireysel ve toplumsal davranışlarının dinle bağlantısı, **ictihat** yoluyla sağlanmaktadır. İctihat kelimesi sözlükte herhangi bir işi gerçekleştirme yolunda olanca gücü harcamak anlamına gelmektedir. Terim olarak ise; **Kur'an, sünnet** ve **icma** ile hükmü açıkça ortaya konulmamış, dinî bir meselenin hükmüne ulaşmak için müçtehidin elinden gelen çabayı sarf etmesidir. Kur'an ve sünnet gibi delillerden dinî hükümler ortaya koyabilme bilgi ve becerisine sahip kimseye müçtehid denir.

Dinî hükümlerin başlıca kaynakları Kur'an ve sünnettir. İslam âlimleri bir meselenin hükmünü öğrenmek için öncelikle Kur'an'a müracaat etmektedir. Karşılaşılan meselenin hükmü Kur'an'da

bulunursa onunla amel edilir. Şayet aranan hüküm Kur'an'da bulunamazsa veya Kur'an'da verilen hüküm yeteri kadar açık değilse sünnete bakılır. Her iki kaynakta da konu ile ilgili hüküm bulunamazsa **icmaya** başvurulur.

İcma, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra herhangi bir asırda müçtehitlerin bir meselenin dinî hükmü üzerinde ittifak etmeleridir. Müçtehidin içtihat yapabilmesi için Arap dilini, Kur'an'ı ve sünneti iyi bilmesi gerektiği gibi üzerinde icmanın hâsıl olduğu konuları da iyi bilmesi gerekir. İşte bu ölçütlerden bir diğeri de dinin gayesini esas almaktır.

Dinî meselelerin çözümünde mutlaka gözetilmesi gereken temel ilke ve yöntemler

Günümüzde insanların hayatını, sağlığını, beden bütünlüğünü, neslini ve ahlakını riske atan kimi zaman da insanlığa fayda sağlayan ve onların ihtiyaçlarını gideren yeni uygulamalar ve ürünler ortaya çıkmaktadır. Fetva verecek İslam âlimleri bir mesele hakkında rastgele ve istedikleri gibi hüküm çıkaramazlar. Aksine onların hüküm verirken takip edeceği yollar, faydalanacağı kaideler ve gözetecekleri ölçütler vardır.

1. Çözüm önerileri dinin kesin hükümlerine aykırı olmamalıdır.

Güncel meselelerin çözümü için öne sürülen ilke ve yöntemler **zarûrât-ı diniyye** adı verilen kesin emir ve yasaklara, ayrıca Kur'an'a ve sünnete olduğu gibi İslam âlimlerinin üzerinde icma ettiği esas ve hükümlere de ters düşmemelidir. Namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetler bunlara örnek olarak verilebilir. Bunlar Kur'an, Sünnet ve icma ile sabittir.

Örneğin kalabalık şehirlerde, hayatın yoğun ve hızlı temposu içinde namaz kılmak için vakit ayırmak zor geldiği için bazı kişiler sadece dua etmenin veya yalnızca Fatiha suresi okumanın namaz kılmak yerine geçip geçmeyeceğini sormaktadır. Namaz ibadeti Hz. Muhammed zamanından beri kıyam, rükû ve secdesi ile yerine getirilmiştir. Verilecek cevap veya önerilecek çözüm İslam'ın kesin hükümlerine aykırı olamaz.

2. Çözüm önerileri fitrata aykırı olmamalıdır.

İslam fitrat dinidir. Dinî meselelerin çözümü için öne sürülen öneriler Allah'ın tabiat ve insan için belirlediği doğal yapıya ters düşmemelidir. İnsan onurunu zedeleyen, temel etik ve ahlak kurallarına ters düşen çözüm önerileri İslam'ın genel hükümlerine ters olduğundan kabul edilemez. Örneğin para karşılığı organ satışı caiz görülmemiştir.

3. Konuya bütüncül yaklaşılmalıdır.

Günümüz meseleleri birçok alanda uzmanlık gerektiren, iç içe girmiş karmaşık yapılardır. Bu nedenle meselelerin İslam'a göre hükmünü araştırmada bireysel çalışmalar çoğu kez yetersiz kalmaktadır. Astronomi, tıp, sosyoloji, psikoloji vb. uzmanlık bilgilerine ihtiyaç duyulan meselelerde, doğru karara ulaşabilmek için mutlaka uzman görüşlerine başvurmak gerekir. Bir meseleye çözüm aranırken konu bir bütün olarak ve bütün yönleriyle ele alınmalıdır.

Türkiye'de dinî meseleleri inceleyip karara bağlayan kurum, **Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kuruludur**. Bu kurul, İslam'ın temel bilgi kaynaklarını ve usulünü, tarihî tecrübesi ile güncel talep ve ihtiyaçları dikkate alarak dinî konularda karar vermekte, görüş bildirmekte ve soruları cevaplamaktadır. Verdiği kararlar ve fetvalarla toplumun dinî sorunlarını, Kur'an ve sünnete dayanarak çözüme kavuşturmaktadır.

4. İslam'ın temel amaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir meseleye çözüm aranırken ortaya konan öneriler İslam'ın temel ilke ve amaçlarıyla ters düşmemelidir. İslam'da bütün dinî düzenlemelerin amacı insanlar için fayda sağlamak, onları korumak ve dünyayı kötülüklerden temizlemektir. Âlimlere göre insanın dünyada ve ahirette fayda

elde etmesi için koruması gereken beş temel gaye vardır. İslam'ın ortaya koyduğu çözümlerin temel amacı insanların din, hayat, akıl, nesil ve mal emniyetini güvence altına almaktır.

Dini Hükümlerin Amaçları: (Makasıd-ı Şeria)

A. Dinin Korunması: Milletleri ayakta tutan din duygusudur. Bu nedenle toplumlar, varlıklarını dinlerini koruyarak muhafaza ederler. Dini ve dinî değerleri korumak; tebliğle, dinin emirlerini yaşamakla, öğrenmek ve öğretmekle olur.

Dinin korunması, inanç özgürlüğü anlamına da gelmektedir. Müslümanlar ilk dönemden itibaren diğer dinden olanlara hoşgörülü yaklaşmışlar ve onları din değiştirmeye zorlamamışlardır. Hz. Muhammed (AS) Medine'ye hicret ettikten hemen sonra oradaki topluluklar arasında imzalanan Medine Sözleşmesi bunun ilk ve en güzel örneğidir.

Hz. Peygamber Müslüman olmayanların haklarının korunmasında o kadar ısrar ediyordu ki, Veda Hutbesi'nde bu konuya değinmiş ve onlara hiçbir şekilde haksızlık edilmemesini emretmiştir. İslam'da yerine getirilmesi gereken namaz, oruç, hac ve zekat gibi ibadetleri her Müslümanın, şartlarına uygun biçimde yapması istenir. Farzları terk eden Müslüman, Allah'ın emirlerini terk ettiğinden dolayı sorumlu sayılır ve günah işlemiş olur. Müslümanlar ibadetleri yerine getirme konusunda birbirlerini teşvik edebilirler. Bu teşvik zorlama şekline dönüşmemelidir. Zorla yapılan ibadetin Allah katında hiçbir değeri bulunmamaktadır.

B. Hayatın Korunması: Sadece başkalarının canını değil kişinin kendisine emanet olarak verilen bedenini de koruması demektir. İslam dini bir kimsenin öldürülmesini bütün insanlığın öldürülmesi olarak görür. İnsan canına kıymak, her şeyden önce Yaratıcıya karşı işlenmiş büyük bir günahdır.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **“Kim bir mü'mini kasten öldürürse cezası sonsuz cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”** Hz. Peygamber cinayete teşebbüs etmenin dahi insanı cehenneme götürebileceğini ifade etmiştir: **“İki Müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya gelir ve biri diğerini öldürürse, öldüren de ölen de cehenneme gider.”** demiş, bu söz üzerine “Ey Allah'ın Resulü, öldürenin suçunu biliyoruz, ölenin suçu nedir?” diye sorduklarında da **“O da arkadaşını öldürmeye kast etmişti.”** diye cevap vermiştir.

Her insanın, sağlığını koruma hakkı da vardır. İslam dininde bireyin ve toplumun sağlığını korumaya yönelik ilkeler vardır. Hz. Peygamber, “İki nimet vardır ki insanların çoğu kıymetini bilmezler: Sağlık ve boş vakit.” buyurarak sağlığın önemine dikkat çekmiş, toplumun sağlığını korumak için başta temizlik olmak üzere birçok tavsiyede bulunmuştur. Hz. Muhammed (AS) salgın hastalıkların yayılmasını önlemek için karantina tedbiri almış, aksırının ağzını kapatmasını, kapların ağızlarının kapalı tutulmasını, yemeğin ölçülü yenilmesini ve hastalanan kişinin tedavi olmasını emretmiştir. İnsan sağlığını tehlikeye atan hileli gıdalar üretmek, bilerek bunları satmak İslam'a aykırıdır.

C. Akıl Korunması: Akıl sağlığını korumak, akılı zayıflatan ve işlevsiz hâle getiren zararlı alışkanlıklardan uzak durmak ve düşünce özgürlüğüne karşılık gelir.

Alkol ve uyuşturucu gibi maddeler akıl sağlığını bozarak doğru düşünmeyi engellediği ve insanın yanlış şeyler yapmasına yol açtığı için dinimizce haram sayılmıştır.

İslam, insanı yaratılmışların en üstünü saymıştır. Çünkü akla ve özgür iradeye sahiptir. Özgür iradenin en önemli göstergesi de düşüncenin serbestçe söylenebilmesidir.

İslam dini dinlemeyi, anlamayı, karşılaştırmalar yaparak doğruyu bulmayı öğütler. Ön yargılı olmak, dinlememek ve düşünmemek ise kınanmıştır.

D. Neslin Korunması: Meşru yollarla insan neslinin devamının sağlanmasıdır. İslam dini, nikâha çok önem vermiştir. Nesebin korunması ve neslin emniyeti çok önemlidir. İslam, başta aile kurumu ve mahremiyeti olmak üzere toplumun yarınlarını güvence altına almakla ilgili kurallar koymuştur. Evlilik dışı ilişki büyük günah sayılmış ve zinaya götüren tutum ve davranışlar da yasaklanmıştır.

Özel yaşama dair bilgileri yaymama konusunda dikkat çekici öğütler vardır. İslam ahlakına göre, başkasının evine izinsiz girilmez. Kapı çalınıp beklenir, kapı açılmazsa ısrarcı olunmaz. İnsanların özel yaşamını gözetlemek, kapı veya pencereden içeri bakmak, insanların sırlarını araştırmak, şahit olduğu veya duyduğu şeyleri başkalarına anlatmak ayet ve hadislerde yasaklanmıştır.

Sosyal medyada insanların sırlarının paylaşılması ve bu yolla birbirinden intikam alınması kötü davranışlardır. Hz. Peygamber şöyle buyurur: **“Birbiriniz hakkında kötü düşünce besleyerek konuşmayın, çünkü bu yalana götürür. Birbirinizin sırlarına kulak kabartmayın, özel hallerini araştırmayın, üstünlük yarışına girmeyin, birbirinizi kıskanmayın, kin tutmayın, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun.”**

E. Malın Korunması: İslam, bireysel mülkiyetin korunmasını esas alır. Başkasının malına yönelik saldırıları ve haksız yollardan kazanç elde etmeyi yasaklamıştır. Malın korunması amacıyla İslam dini faiz, kumar ve alışverişte hileyi yasaklamıştır. Çalışma haklarıyla ilgili hükümler belirlemiştir. Yoksullaşıp el açar hale gelmemek için çalışmak, emeğe saygı göstermek, hakkını aramak, hakkından fazlasına göz dikmemek, dürüst çalışmak, işini iyi yapmak, kazancının bir kısmını yoksullarla paylaşmak salih amel sayılmıştır.

İslam bireysel haklar konusunda oldukça titizdir. Kul hakkı İslam’ın önem verdiği kavramların başında gelir. Allah’ın buyruğuna göre yer ve gökler nasıl ölçülü bir biçimde yaratılmışsa insanlar da birbirleriyle ilişkilerinde ölçülü ve adaletli olmalıdır. Hz. Peygamber de birçok hadisinde kul hakkının önemini vurgulamıştır. Âlimler de temel kaynaklardan aldıkları veya içtihat yoluyla ulaştıkları hükümlerinde insan ve toplum yararına en uygun kararları almaya çalışmışlardır.